

**ROBOT-MUXBIRLAR VA VIRTUAL BOSHLOVCHILAR: BBC, XINHUA VA O‘ZA
TAJRIBASINING QIYOSIY TAHLILI**

Pirboyev Umid Murod o‘g‘li

Xalqaro Nordik universiteti magistranti

Tel: +998 99 567 72 35

Elektron manzil: pirboyevumid@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada robot-muxbirlar va virtual boshlovchilarning xalqaro hamda milliy ommaviy axborot vositalaridagi qo‘llanish amaliyoti uchta yetakchi media tashkilot — Britaniya BBC (Buyuk Britaniya), Xinhua AI News Anchor (Xitoy Xalq Respublikasi) va O‘zA (O‘zbekiston Respublikasi) misolida qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqotda har bir media tashkilotning SI texnologiyalarini integratsiya qilish strategiyasi, kontent yaratish modellari, jurnalistik kasbga ta'siri va auditoriya bilan munosabati qiyoslab tekshirilgan.

Kalit so‘zlar

robot-muxbir, virtual boshlovchi, sun'iy intellekt, BBC, Xinhua AI News Anchor, O‘zA, qiyosiy media tadqiqot, kontent yaratish.

Abstract

The article presents a comparative analysis of the practical implementation of robot-reporters and virtual news anchors in three leading media organisations: BBC (United Kingdom), Xinhua AI News Anchor (People's Republic of China), and Uza (Republic of Uzbekistan). The study examines each organisation's AI integration strategy, content production model, professional impact on journalism, and audience engagement.

Keywords

robot-reporter, virtual news anchor, artificial intelligence, BBC, Xinhua AI News Anchor, UzA, comparative media studies, content creation.

Kirish

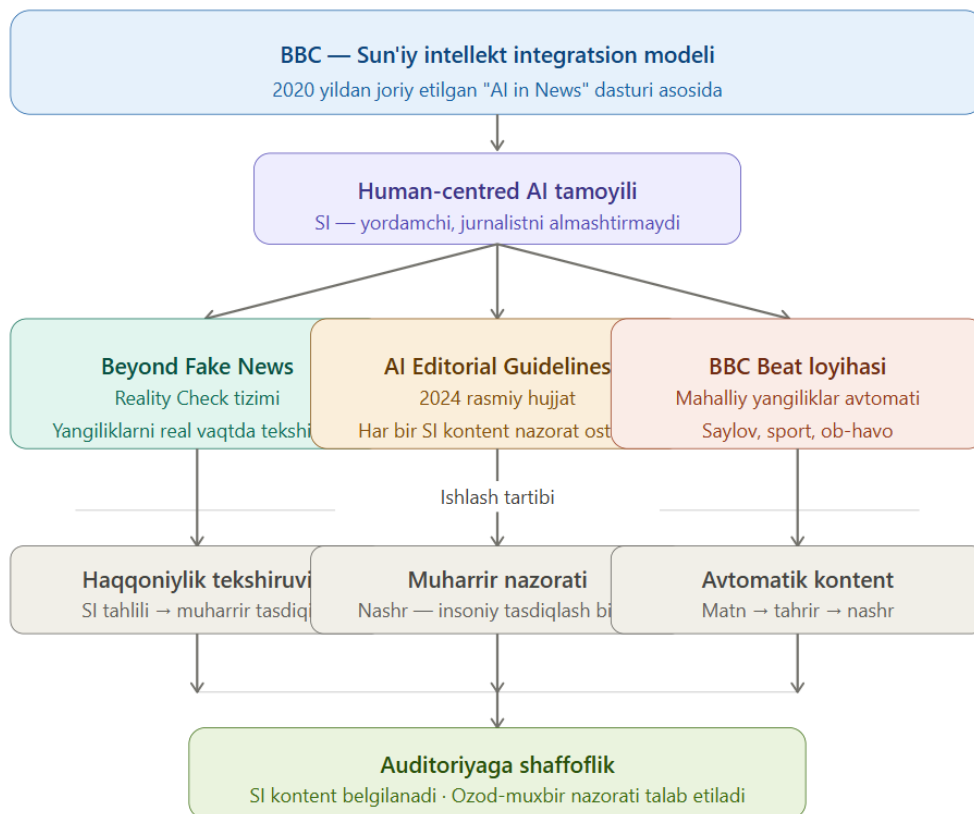
So‘nggi o‘n yillik global media maydonida sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal kirib kelishi an'anaviy jurnalistik amaliyotni tubdan o‘zgartirib yubordi. Robot-muxbirlar, virtual boshlovchilar va avtomatlashtirilgan kontent yaratish tizimlari endi nazariy tushuncha emas, balki yetakchi xalqaro va milliy media tashkilotlarining kundalik faoliyatida muntazam qo‘llaniladigan amaliy vositalarga aylangan. Bu jarayon turli mamlakatlar va media tashkilotlarida o‘ziga xos shakllarda kechmoqda, bu esa qiyosiy tadqiqot uchun boy material ta'minlaydi.

Mazkur maqola uchta yetakchi media tashkilot — Britaniya BBC, Xitoy Xinhua AI News Anchor va O‘zbekiston O‘zA — tajribasini qiyosiy aspektda tahlil qilishga qaratilgan. Bu uchta tashkilot tasodifiy tanlanmagan: ular media tizimlarining uchta turli modelini — Yevropa libertarian-ijtimoiy modeli, Osiyo nazoratchi-rivojlanish modeli va o‘tish davri (transition) modelini ifodalaydi. Shuningdek, ular SI texnologiyalarini joriy etishning uchta turli darajasini ko‘rsatadi: integratsion, to‘liq avtomatlashtirilgan va eksperimental.

Maqolaning maqsadi BBC, Xinhua va O‘zAning sun‘iy intellekt texnologiyalarini joriy etish amaliyotini qiyoslab, har bir media tashkilotning o‘ziga xos modelini aniqlash va shu asosda milliy OAV uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqotda case study metodi, kontent-tahlil va qiyosiy media tahlili metodlari qo‘llanilgan. Tahlil 2018–2025 yillar oralig‘idagi davrni qamrab oladi.

1. BBC (Britaniya): integratsion model

BBC (British Broadcasting Corporation) sun‘iy intellekt texnologiyalarini media amaliyotiga eng dastlab joriy qilgan xalqaro tashkilotlardan biri sanaladi. Tashkilot 2020 yildan boshlab "AI in News" loyihasini ishga tushirgan bo‘lib, uning doirasida bir nechta SI yo‘naltirilgan tajribalar amalga oshirilgan. Eng mashhur loyihalardan biri — "Beyond Fake News" tahlil platformasi va Reality Check fact-checking tizimi bo‘lib, ular yangiliklarning haqqoniyligini real vaqtda tekshirish imkonini beradi.

Bosing: ■ Loyihalar ■ Tamoyil ■ Natija → batafsil ma'lumot

Manba: BBC AI Editorial Guidelines (2024) · BBC R&D

BBC modelining asosiy xususiyati shundaki, sun'iy intellekt jurnalistni almashtiruvchi vosita emas, balki uning ish samaradorligini oshiruvchi yordamchi instrument sifatida qaraladi. Tashkilotning rasmiy "AI Editorial Guidelines" hujjati (2024) bu yondashuvni "insonni markazga qo'yuvchi sun'iy intellekt" (human-centred AI) tamoyili sifatida ta'riflaydi. Hujjatga ko'ra, har qanday SI yordamida yaratilgan kontent ozod-muxbir nazoratidan o'tishi shart va auditoriyaga oshkora belgilab beriladi.

1-rasm. BBC (Britaniya): integratsion model

BBC R&D (Research and Development) bo'limi shuningdek "BBC Beat" loyihasi doirasida mahalliy yangiliklarni avtomatlashtirilgan tarzda yaratish texnologiyasini ishlab chiqdi. Bu tizim 2024 yildan boshlab Buyuk Britaniyaning turli mintaqalarida saylov ma'lumotlari, sport natijalari va ob-havo prognozlarini haqida avtomatik yangiliklar yaratish uchun qo'llanmoqda. Biroq har bir avtomatik yaratilgan matn tahririyat tomonidan ko'rib chiqilgandan keyingina nashr etiladi.

2. Xinhua AI News Anchor (Xitoy): to'liq avtomatlashtirish modeli

Xinhua axborot agentligi 2018 yil 7-noyabrda dunyoda birinchi marta SI asosida ishlovchi virtual boshlovchini taqdim etdi. "Qiu Hao" va "Zhang Zhao" deb nomlangan bu virtual boshlovchilar haqiqiy boshlovchilarning yuzi, ovozi va imo-ishoralari o'zlashtirib, neural rendering texnologiyasi orqali yaratilgan. Keyinchalik, 2019 yilda dunyoda birinchi ayol virtual boshlovchi "Xin Xiaomeng" va 2020 yilda 3D virtual boshlovchi "Xin Xiaowei" taqdim etildi.

Xinhua modelining markaziy xususiyati to'liq avtomatlashtirilgan kontent yaratish jarayonidir. Virtual boshlovchilar sutkasiga 24 soat ishlay oladi, bir vaqtning o'zida ko'plab tillarda eshittirish olib boradi (xitoy, ingliz, rus, arab va boshqalar) va inson boshlovchisining barcha funksional vazifalarini bajaradi. Texnologik nuqtai nazardan bu vosita Sogou kompaniyasi bilan hamkorlikda yaratilgan bo'lib, deep learning va NLP texnologiyalariga asoslanadi.

Xinhua tajribasining muhim jihati — uning siyosiy-strategik ahamiyatidir. Xitoy hukumati sun'iy intellektni 2030 yilga qadar dunyoning yetakchi davlatiga aylanish strategiyasi doirasida ko'radi, va Xinhuaning AI News Anchor loyihasi bu strategiyaning OAV sohasidagi amaliy ko'rinishidir. 2024 yilga kelib virtual boshlovchilar Xinhuaning kunlik eshittirishlarining sezilarli ulushini bajarmoqda, ayniqsa qisqa yangilik bloklarida va ko'p tilli kontentda.

Shu bilan birga, Xinhua modeli muhim tanqidlarga ham uchragan. G'arb tadqiqotchilari bu yondashuvni axborot oqimini nazorat qilish vositasi sifatida tanqid qilmoqda, chunki virtual boshlovchilar mutlaqo skript bo'yicha ishlaydi va inson boshlovchisi kabi nazariy jihatdan ham tahririy mustaqillikka ega emas. Bu masala SI va jurnalistik mustaqillik o'rtasidagi munosabatga oid muhim nazariy savol tug'diradi.

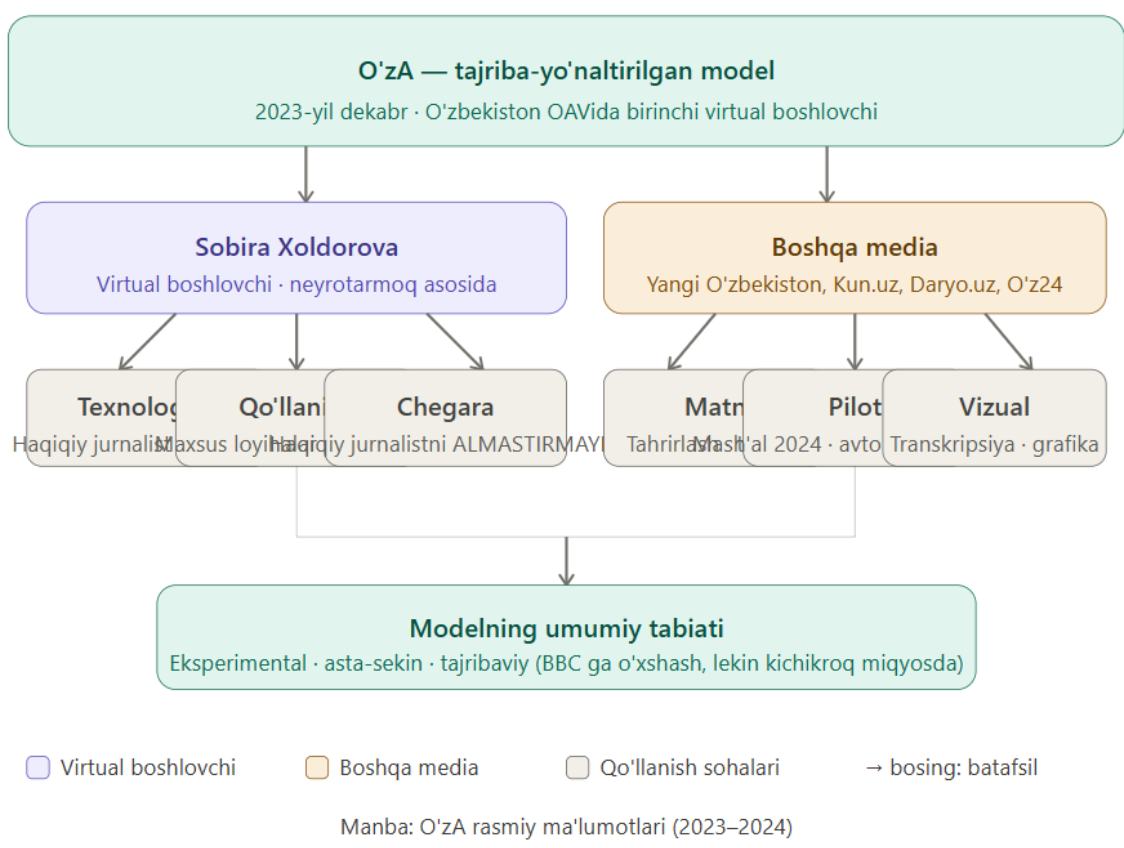
3. O'za (O'zbekiston): tajriba-yo'naltirilgan model

O‘zbekiston Milliy Axborot Agentligi (O‘zA) 2023 yil dekabrda sun‘iy intellekt asosidagi virtual boshlovchi Sobira Xoldorovani auditoriyaga taqdim etdi. Bu O‘zbekiston OAV tarixida birinchi virtual boshlovchi bo‘lib, hodisa milliy media maydonida sezilarli rezonansga sabab bo‘ldi. Sobira Xoldorova haqiqiy O‘zA jurnalisti Sobira Xoldorovaning yuzi va ovozigacha asoslangan bo‘lib, neyrotarmoq texnologiyasi orqali yaratilgan.

O‘zA modelining xarakteristik xususiyati — uning eksperimental va tajriba-yo‘naltirilgan tabiatidir. Virtual boshlovchi muntazam eshittirishlarda emas, balki ayrim maxsus loyihalarda qo‘llaniladi va u haqiqiy boshlovchilarni almashtirmaydi. Bu yondashuv BBCning integratsion modeli bilan ma‘lum darajada o‘xshashlikka ega, lekin texnologik bazasi va miqyosi nuqtai nazaridan farqlanadi.

2-rasm. O‘zA (O‘zbekiston): tajriba-yo‘naltirilgan model

O‘zAdan tashqari boshqa milliy media tashkilotlari — "Yangi O‘zbekiston"

gazetasi, Kun.uz, Daryo.uz nashrlari va "O‘zbekiston 24" telekanali — ham SI texnologiyalarini turli xil shakllarda joriy qilishni boshladi. Bu vositalar asosan kontent tahrirlash, tarjima qilish, transkripsiyalash va vizual material yaratishda qo‘llaniladi. 2024 yilda "Mash'al" telekanali tomonidan o‘tkazilgan tajriba doirasida sun‘iy intellekt yordamida o‘zbek tilidagi yangilik matnlarini avtomatik tarzda yaratish bo‘yicha pilot loyiha amalga oshirildi.

S. Jumanovning 124 nafar o‘zbek jurnalisti orasida o‘tkazgan empirik so‘rovnomasi natijalariga ko‘ra, respondentlarning 62 foizi ishida SI vositalaridan vaqti-vaqti bilan foydalanadi, 18 foizi muntazam ravishda foydalanadi, 20 foizi esa hali umuman foydalanmaydi. Bu raqamlar O‘zbekistondagi SI joriy etilishi xitoy modelidan tubdan farqli ravishda, asta-sekin va tajribaviy yo‘l bilan amalga oshayotganligini ko‘rsatadi.

4. Uchchala modelning qiyosiy tahlili

Quyidagi 1-jadval uchchala media tashkilotning SI texnologiyalarini joriy etish modellarini asosiy parametrlar bo‘yicha umumlashtirib beradi.

1-jadval.

BBC, Xinhua va O‘zA tajribasining qiyosiy tahlili

Parametr	BBC (Britaniya)	Xinhua (Xitoy)	O‘zA (O‘zbekiston)
Joriy etilgan yili	2020 (rasmiy)	2018	2023
Modelning xarakteri	Integratsion	To‘liq avtomatlashtirilgan	Tajriba-yo‘naltirilgan
SI ning roli	Jurnalistga yordamchi	Jurnalistni almashtirish	Eksperimental loyiha
Etik nazorat darajasi	Yuqori, kodlashtirilgan	Davlat nazorati ostida	Shakllanish bosqichida
Kontentni belgilash	Majburiy	Qisman	Tavsiyaviy
Tillar soni	Ingliz tili (asosan)	8+ til (ko‘p tilli)	O‘zbek tili (asosan)
Auditoriya munosabati	Ehtiyotkor qabul	Aralash	Qiziqish bilan

Jadval tahlili shuni ko‘rsatadiki, uchchala model bir-biridan tubdan farqli yondashuvlarni ifodalaydi. BBC modeli liberal-pluralistik media an'anasiga sodiq qolib, sun'iy intellektni jurnalistik kasbni kuchaytiruvchi vosita sifatida ko‘radi. Xinhua modeli rivojlanayotgan davlatning texnologik suverenitet strategiyasiga muvofiq, SI ni keng miqyosli avtomatlashtirish vositasi sifatida qo‘llaydi. O‘zA modeli esa o‘tish davri media tizimiga xos eksperimental va izlanuvchan xarakterga ega.

Uchchala model o‘rtasidagi farqlar tasodifiy emas, balki har bir mamlakatning media tizimi, siyosiy-iqtisodiy konteksti va texnologik salohiyatining mahsulidir. BBC kuchli professional jurnalistlar hamjamiyatiga, mustahkam tahririyat an'anasiga va etik kodekslarga ega. Xinhua davlat homiyligi va katta texnologik investitsiyalarga tayanadi. O‘zA esa cheklangan resurslar bilan ham SI texnologiyalarini joriy etishga harakat qilayotgan o‘sayotgan media tashkiloti hisoblanadi.

Bu qiyosdan O‘zbekiston media maydoni uchun bir qator amaliy xulosalar chiqarish mumkin. Birinchidan, milliy OAV BBCning integratsion modelidan etik kodekslar va tahririyat nazorati mexanizmlarini o‘zlashtirishi maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, Xinhua tajribasidan ko‘p tilli SI kontent yaratish (o‘zbek, rus, qoraqalpoq, ingliz tillarida) bo‘yicha texnologik yondashuvlar foydali bo‘lishi mumkin. Uchinchidan, milliy SI vositalarini ishlab chiqishda O‘zbekistonning o‘ziga xos lingvistik va madaniy konteksti hisobga olinishi shart.

Xulosa

Robot-muxbirlar va virtual boshlovchilarning BBC, Xinhua va O‘zAdagi qo‘llanilish analiyotini qiyosiy tahlil qilish uchta turli model — integratsion, to‘liq avtomatlashtirilgan va tajriba-yo‘naltirilgan model — mavjudligini aniqladi. Bu modellar har bir mamlakatning media tizimi va siyosiy-iqtisodiy kontekstining mahsulidir, va ular o‘rtasidagi farqlar tasodifiy emas, balki tizimli xarakterga ega.

Birinchi, BBC modeli SI texnologiyalarini etik nazorat va kasbiy mas'uliyat doirasida integratsiya qilishning eng yaxshi namunalaridan biri sifatida xizmat qiladi. Bu yondashuv jurnalistik kasbning bosh qadriyatlarini — mustaqillik, haqqoniylik, etik mas'uliyat — saqlagan holda texnologik yangilanishni amalga oshirishga imkon beradi.

Ikkinchi, Xinhua modeli SI texnologiyalarining keng miqyosli va texnologik takomillashtirilgan qo‘llanilishi misoli sifatida e'tiborga loyiq. Biroq bu model jurnalistik mustaqillik va etika masalalarida qator savollarni tug‘diradi.

Uchinchi, O‘zA modeli o‘sayotgan media tashkilotlarining SI texnologiyalarini bosqichma-bosqich, ehtiyotkor va eksperimental yo‘l bilan joriy etish strategiyasini namoyish etadi. Bu yondashuv resurslar va imkoniyatlar cheklanganda eng samarali yo‘l bo‘lishi mumkin. Tadqiqotning bundan keyingi yo‘nalishi sifatida O‘zA tajribasining 5–10 yillik dinamikasini empirik tarzda kuzatish va auditoriya munosabatini chuqur o‘rganish ko‘rib chiqilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov B. Zamonaviy O‘zbekiston jurnalistikasining nazariy asoslari. — Toshkent: Akademnashr, 2022. — 248 b.
2. Jumanova S. O‘zbekiston OAVda sun'iy intellektning qo‘llanilishi: empirik tadqiqot natijalari // *Mediastudies*. — 2024. — № 2. — B. 34–47.
3. Meliboyev A. Yangi axborot texnologiyalari va jurnalistik kasb // *Jurnalistika*. — 2023. — № 4. — B. 12–21.
4. Qosimova N. O‘zbekiston OAVda raqamli transformatsiya jarayonlari // *Axborot va kommunikatsiya*. — 2024. — № 1. — B. 28–39.
5. Shermatov A. O‘zA va virtual boshlovchi: yangi tajribaning ilmiy tahlili // *Yangi O‘zbekiston*. — 2024. — 12-fevral.
6. BBC Editorial Guidelines: The Use of Artificial Intelligence. — London: BBC, 2024. — 32 p. — URL: <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines>
7. BBC R&D. Machine Learning at the BBC: Research Insights 2020–2024. — London: BBC Research and Development, 2024. — 56 p.
8. Marconi F. Newsmakers: Artificial Intelligence and the Future of Journalism. — New York: Columbia University Press, 2020. — 232 p.